

ՋԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ ԼՐԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՀԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ՀԱՆՑԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

Վերոգ Իսրայելյան

իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,

*Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության կրթահամալիրի ակադեմիայի
իրավագիտության ֆակուլտետի քաղաքացիական իրավունքի և քաղաքացիական
դատավարության ամբիոնի պետ, ոստիկանության փոխգնդապետ*

Ջանգվածային լրատվության միջոցները կարող են անգնահատելի դերակատարություն ունենալ հանցագործությունների կանխարգելման կազմակերպման գործընթացում: Խնդիրն այն է, որ ջանգվածային լրատվության միջոցները հասարակական գործընթացների կառավարման կարևոր գործիքներից են: Մեծ է դրանց նշանակությունը բնակչության իրավական դաստիարակության գործում: Մամուլը, ռադիոն և հեռուստատեսությունը ներգործում են մարդու գիտակցության հուզական, ռացիոնալ, կամային կողմերի վրա և դրանով հանդերձ կողմնորոշում մարդուն սոցիալական գործունեության մեջ, ներագդում նրա վարքագծի վրա¹: Ջանգվածային լրատվության միջոցների բուռն զարգացման ժամանակակից պայմաններում իրապես մեծացել են տեղեկատվական-հոգեբանական ներգործության հնարավորություններն ու մեթոդները: Ջանգվածային լրատվության միջոցների ազդեցության հիմքում ընկած են կարևոր հոգեբանական մեխանիզմներ՝ սոցիալական նույնացում, սոցիալական առասպելականացում և հաղորդվող տեղեկությունների հատուկ հուզական-զգայական համատեքստի ձևավորման ճանապարհով՝ ներշնչում: Իրավունքի և բարոյականության տեսանկյունից դրական տեղեկատվության պարբերական հաղորդումը, անշուշտ, խթանում է իրավահպատակ վարքի ձևավորմանը: Սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ ժամանակակից ջանգվածային լրատվության միջոցներով մատուցվող տեղեկատվությունը հասարակության մեջ քրեածին իրավիճակի և դրա անդամների պատշաճ իրավական վարքագծի մասին հաճախ ոչ միայն չի ձևավորում բնակչության իրավագիտակցություն, այլև ձևախեղում է այն, իսկ առանձին դեպքերում նպաստում հանցագործությունների կատարման դրդապատճառների ձևավորմանը²:

Ակնհայտ է, որ վերջին ժամանակաշրջանում լայն տարածում են ստացել այն ֆիլմերն ու հաղորդումները, որոնք լի են բռնության տեսարաններով: Հոգեբանական հետազոտությունների արդյունքները հավաստում են, որ ուրիշների ագրեսիվ վարքին հետևող մարդու սեփական ագրեսիվությունն ավելանում է: Դա հատկապես

¹ Տե՛ս **Кержнер М. Ю.** Профилактика правонарушений средствами массовой информации. ТВШ МВД СССР, Ташкент, 1975, էջ»н 8-12:

² Տե՛ս Энциклопедия юридической психологии. Под общ. ред. А. М. Столяренко. М.: юнити-дана, 2003, էջ 52:

բնորոշ է աճող սերնդին, քանի որ այն, մեծահասակների համեմատ, ավելի ներշնչվող է և ենթակա տարաբնույթ ազդեցությունների: Չանգվածային լրատվության միջոցներով բռնություն դիտելն ըստ էության թույլ է տալիս ազդեսիվ երեխաներին դրսևորել իրենց ազդեսիան: Սակայն նույնիսկ ի սկզբանե ազդեսիայի չհակված երեխաները տևական ժամանակ դաժանություն և բռնություն պարունակող ֆիլմեր դիտելիս կարող են դառնալ դաժան և ազդեսիվ: Չանգվածային լրատվության միջոցների ազդեցությունն ավելի կործանարար է, երբ բռնությունն ու սեքսը ներկայացվում են միասնության մեջ: Անթաքույց սեռական բնույթի նյութ դիտելը ինքնին անվնաս է, սակայն սեքսի ու բռնության համադրությունը հանգեցնում է բազում անցանկալի հետևանքների¹:

Հատկապես անհրաժեշտ է ընդգծել համացանցի բացասական ազդեցությունը, որի բազմաքանակ պոռնոկայքերից հաճախ կարող է օգտվել ցանկացած անձ՝ առանց տարիքային սահմանափակման: Պոռնկագրական նյութերի օգտագործումը կոնկրետ անհատի կողմից, սեռական գրգռվածությունից բացի, կարող է նպաստել նաև դիրքորոշումների, արժեքների ու վարքագծի փոփոխությունների: Պոռնոգրաֆիա դիտելու ազդեցությամբ արժեքների ու դիրքորոշումների փոփոխությունները բացատրվում է դեսենսիբիլիզացիայի մեխանիզմով՝ արժեքային համակարգի աստիճանական փոփոխությամբ, երբ նախկինում անընդունելի սեռական վարքի ձևերը դառնում են սովորական՝ սեռական բնույթի տեղեկատվության պարբերական ներգործության հետևանքով²:

Վերը նշված բացասական ներգործությունների կանխարգելման համար, մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է.

1. ուժեղացնել վերահսկողությունը գրականության, հեռուստա-տեսաֆիլմերի, հեռուստահաղորդումների բովանդակության նկատմամբ, որպեսզի թույլ չտրվի բռնության, դաժանության նկատմամբ համակրանքի, սեռական բարձիթողիության տարածումը,

2. մշտապես տեսադաշտում պահել պարբերական մամուլի և տեսասկավառակների վաճառքի կետերի գործունեությունը, գործուն միջոցներ ձեռնարկել անչափահասներին էրոտիկ բնույթի գրականության, ամսագրերի, տեսասկավառակների վաճառքը բացառելու ուղղությամբ,

3. բացառել ուսումնական, դաստիարակչական, մշակութային հաստատություններում, գրադարաններում, ինտերնետ ակումբներում և համակարգչային ծառայություններ մատուցող այլ հաստատություններում պոռնկագրական բնույթի նյութեր պարունակող ռեսուրսներից օգտվելու հնարավորությունը՝ վարչական պատասխանատվություն սահմանելով նման ռեսուրսներից օգտվելը թույլատրելու համար: Այդ նպատակով վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքի³ (ընդունված 1985 թվականի դեկտեմբերի 6-ին) 14-րդ գլխում («Կառավարման սահմանված կարգի դեմ ունեցող վարչական իրավա-

¹ Տե՛ս Արոնսոն Յ., Միլսոն Թ., Յեյկերտ Բ. Социальная психология. Психологические законы поведения человека в социуме. СПб.: Прайм-Еврознак, 2002, էջեր 403-408:

² Տե՛ս Исаев Н. А. Сексуальные преступления как объект криминологии. СПб.: изд. П. Асланава «Юридический центр Пресс», 2007, էջեր 343-344:

³ Տե՛ս ՀՍՍՀՍ 1985/23:

խախտումներ») առաջարկվում է նախատեսել հողված հետևյալ բովանդակությամբ՝

«Հողված 189¹⁷ Պոռնկագրական բնույթի նյութեր պարունակող ռեսուրսներից օգտվելը թույլատրելի

Ուսումնական, դաստիարակչական, մշակութային հաստատություններում, ինտերնետ ակումբներում և համակարգչային ծառայություններ մատուցող այլ հաստատություններում պոռնկագրական բնույթի նյութեր պարունակող ռեսուրսներից օգտվելը թույլատրելի՝

առաջացնում է ...:

Նույն խախտումը, որը կատարվել է կրկին՝ վարչական տույժ մշանակելուց հետո մեկ տարվա ընթացքում՝

առաջացնում է ... »:

Ձանգվածային լրատվության միջոցների տեղեկատվական հնարավորությունների օգտագործումն անկասկած արդյունավետ կլինի հանցավորության կանխարգելման աշխատանքները կառուցելիս, քանզի բնակչության վրա ներգործության միջոցներից ոչ մեկը չի կարող համեմատվել զանգվածային լրատվության միջոցների հետ՝ բնակչության միաժամանակյա ներգրավվման ծավալներով: Ուստի անհրաժեշտ է ակտիվացնել զանգվածային լրատվության միջոցներով հայրենասիրական, բարոյագիտական և այլ դրական կողմնորոշման թեմատիկայով դաստիարակչական բնույթի նյութերի տարածումը: Դա կնպաստի հասարակության մեջ բարոյահոգեբանական մթնոլորտի առողջացմանը, բնակչության իրավագիտակցության մակարդակի բարձրացմանը, համապատասխան հասարակական կարծիքի ձևավորմանը: Հասարակական կարծիքը մարդկանց համատեղ դատողությունն է հասարակական կյանքի որևէ հարցի վերաբերյալ: Այն կարող է դրսևորվել և՛ հավանության կամ դատապարտման, և՛ ցանկության կամ պահանջի ձևով¹: Ձանգվածային լրատվության միջոցներով հնարավոր է հանցավորության կանխարգելման և դրա սուբյեկտների նկատմամբ դրական հասարակական կարծիքի ձևավորումը: Ուղղորդելով հասարակական կարծիքը, դաստիարակելով իրավագիտակցությունը՝ զանգվածային լրատվության միջոցները միաժամանակ հանդես են գալիս որպես հասարակական կարծիքի և իրավագիտակցության արտացոլում: Հասարակական կարծիքի նպատակաուղղված ձևավորումը նպաստում է հանցագործությունների կանխարգելմանը: Հայտնի է, որ հանցագործությունների հայտնաբերման և բացահայտման, հանցավորներին քրեական պատասխանատվության ենթարկելով ապահովվում է պատասխանատվության անխուսափելիության սկզբունքը: Հանցանքների բացահայտումը դրանց պատճառների և պայմանների հայտնաբերման ու վերացման անհրաժեշտ պայմանն է²:

Անկասկած արդյունավետ կլինի զանգվածային լրատվության միջոցների հնարավորությունների օգտագործումը հանցագործությունների վիկտիմոլոգիական կանխարգելման գործընթացում, քանի որ որոշ դեպքերում հանցագործությունների կատարումը հնարավոր է լինում տուժողների իրավական լուսավորության բացակայության կամ թերությունների հետևանքով: Վիկտիմոլոգիական կանխարգելման

¹ Տե՛ս **Саркисова Э. А.** Общественное мнение в борьбе с преступностью. Минск, изд. «Белорусь», 1975, էջ 75:

² Տե՛ս **Кержнер М. Ю.**, նշված աշխ., էջեր 26-27:

ընթացքում դրական արդյունքի կարելի է հասնել բնակչության և հատկապես դրա այն խմբերի հետ բացատրական աշխատանքով, որոնք առանձնանում են բարձր վիկտիմայնությամբ: Այս առումով պետք է ակտիվորեն օգտագործել ռադիո- և հեռուստահաղորդումները, պարբերական մամուլը, համացանցը, տարածել գիտելիքներ այն հանցագործությունների կատարման եղանակների մասին, որոնք հաշվարկված են տուժողների անշրջահայացության և չարդարացված վստահության դրսևորման վրա: Հանդես գալով դասախոսություններով, զրույցներով՝ իրավապահ մարմինների աշխատակիցները պետք է ուշադրություն դարձնեն վիկտիմային բնույթի գործոնների վրա, առաջարկեն լինել ավելի զգոն, պահպանել անվտանգության կանոնները, ավելի քննադատաբար վերաբերվել սեփական և այլ անձանց արարքներին¹: Բացի այդ, զանգվածային լրատվության միջոցներով կարելի է քաղաքացիներին տեղեկացնել կոնկրետ տարածքում հանցագործությունների կատարման փաստերի, հանցագործների տիպիկ գործողությունների մասին, ինչպես նաև այն մասին, թե ինչպես պետք է վարվել հանցագործի հետ հանդիպելու կամ քրեածին իրավիճակում հայտնվելու պարագայում²:

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ

Геворг Израелян

Кандидат юридических наук,

*Начальник кафедры гражданского права и гражданского
процесса факультета правоведения академии Образовательного
комплекса полиции Республики Армения, подполковник полиции*

Статья посвящена роли средств массовой информации в процессе организации предотвращения преступности. В частности, автор отмечает, что передача средствами массовой информации позитивной с точки зрения морали и права информации может способствовать образованию правомерного поведения. Однако СМИ могут иметь и отрицательное воздействие. Так, информация часто передаваемая современными СМИ не только не образует необходимое правосознание, но и искажает его, а иногда способствует формированию мотива преступлений. Исходя из вышеупомянутого, автор предлагает средства по предотвращению отрицательного влияния СМИ и пути использования возможностей СМИ в организации предотвращения преступлений.

¹ Տե՛ս Կրիմինոլոգիա. Սուբ ըրեդ. Մալկո՜ւա Յ. Ը. Մ.: Յուստիցիոնֆորմ, 2006, էջ 189:

² Տե՛ս Կրիմինոլոգիա. Սուբ ըրեդ. Ըոլգո՜ւոյ Ա.Ի. Մ., իձդ.գրոյքա ինֆրա.մ-նորմա, 1997, էջ 381:

USE OF MASS MEDIA IN THE COURSE OF CRIME PREVENTION

Gevorg Israyelyan

Candidate of Legal Sciences

Head of the Department of Civil Law and Civil Procedure

*Law Faculty of the Academy of the Police Educational Complex
of the Republic of Armenia, Police Lieutenant Colonel*

The article is devoted to the role of mass media in organization of crime prevention.

In particular, the author notes that transfer of mass media from a positive glance of morality and law information may boost formation of lawful behavior.

However, mass media may have negative impact as well.

So, information which is often transmitted via modern mass media not only fails to form necessary sense of justice, but also distorts it and sometimes contributes to the formation of a motive for crime.

On the assumption of the above mentioned, the author offers means on prevention of mass media negative influence and ways of using mass media opportunities in organization of crime prevention.

Բանալի բառեր – զանգվածային լրատվության միջոցներ, համացանց, մամուլ, ռադիո, հեռուստատեսություն, իրավական դաստիարակություն, իրավագիտակցություն, հասարակական կարծիք, հանցավորության կանխարգելում:

Ключевые слова – средства массовой информации, интернет, пресса, радио, телевидение, правовое воспитание, правосознание, общественное мнение, предотвращение преступности.

Key words – mass media, Internet, press, radio, television, legal education, sense of justice, public opinion, crime prevention.